

Ігор Усанов, Людмила Усанова

УСАНОВ Ігор Вікторович — кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та політології Полтавського університету економіки та торгівлі. Галузь наукових інтересів — антропологія та філософія релігії.

УСАНОВА Людмила Анатоліївна — кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка. Галузь наукових інтересів — соціальна філософія та антропологія.

НЕОМІФОЛОГІЯ ПОСТСУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті аналізуються тенденції деміфологізації та деконструкції особистісного буття в умовах сучасного технологічного суспільства. Результатом цих процесів стає підміна глибинності та ієрархічності особистісного самовизначення імітацією та симуляцією у різноманітних формах: імідж, маска, аватар.

Ключові слова: *неоміфологія, постсучасність, технологічна система, симуляція, особистісне буття.*

Актуальність теми дослідження пов'язана зі значними антропокультурними метаморфозами і виробництвом нової реальності, що перейшла від технічної до антропосистемної, де людина зайнята самовідтворенням як підсистемної одиниці. Відбувся перехід від техногенного суспільства, спрямованого на продуктивне виробництво, до суспільства, де виробництву підлягає сама людяність у інформаційному середовищі функціонування машин і де «гуманізована людина» стає ре-

зультатом технологічного процесу. У свою чергу, сама система вже не залежить від «людського фактору», який вона сама продукує в конкретно-утилітарних «професійних якостях» та «споживчих можливостях», виходячи з ресурсів ідеологеми гуманності та інших антропотехнічних характеристик, створених для забезпечення її існування.

Постсучасний світ говорить про деміфологізацію, і робить він це не тому, що міф помер узагалі, не тому, що міфологія раптом перестала існувати, а тому, що народився новий міф, не міфологічний, а системний. Тобто міфологізації, символічному конструюванню підлягає не природне буття, як у період до Нашої ери, не божественне буття, як у період Середніх віків, неатомарно обособлене буття окремої людини в епоху Нового часу, не суспільне буття: соціалістичне, націоналістичне чи буржуазно-демократичне в період Новітнього часу, а міфом стає сама система здійснення міфу, конструктивно-логічна основа народження живого, особистісного простору. За цією неоміфологією сам міф підлягає розгадуванню, розчаклуванню, розкодуванню, освоєнню підлягає саме родове начало природно-особистісного буття як окремої людської індивідуальності, так і її суспільного середовища існування.

Метою статті є осмислення трансформаційних процесів постсучасності в контексті особистісного буття людини. Для її реалізації необхідно вирішити такі дослідницькі завдання: дослідити умови формування та характерні риси постсучасної міфології; проаналізувати міфологію постсучасної системності та технології симуляції особистості, способи її імітації.

Дані питання є предметом вивчення і глибокого аналізу філософів та науковців інших сфер, оскільки проблема є багатогранною і міждисциплінарною. Це роботи Ж.Бодрійяра, Дж.Ваттімо, С.Жижєка, У.Еко. де системність, постсучасність та симуляція всесторонньо аналізуються. А також Д.Іванов, В.Корнєв, С.Неклюдов, О.Нілогов, О.Ульяновський, О.Івашина, О.Соболь та багато інших.

Епоху *post* не можна назвати *після* чого вона є, або куди вона спрямована, неможливо її позиціонувати відносно історичного часу, оскільки неможливо говорити, що вона взагалі є, і що відносно історичності можливо усвідомити її сутність. Зазору між було-є-буде немає, але є небувала часова зібраність, що хоче бути «як ніколи», є наявна, невловима відсутність, що прагне стати вічністю на всі часи, пожертвувати навіть онтологією (і так вже приреченої) заради вічності онтичного самотуття.

Основа початого поступу є принципова невизначеність, безпідставність, відмова від основ і від укоріненості, відмова від власного місця, а отже утвердження безпідставності, що здійснюється під знаком нескінченного добування через відмову від особистісного буття. Поступовий вихід з історії та конструювання нової людяності відбувається переважно через задоволення як системне упередження вольового начала.

Ситуація *post* складається саме через власну безвідносність, непородженість, негенеологічність — вона не має свого походження, а отже і свого майбутнього, вона взагалі нічого свого немає, проте користується усім як своїм власним без остраху згубитися у чужій образності, бо саме завдяки цій безродності проникає за будь-які межі, закони, заборони, табу, вони ж не її стосуються, не їй писані. Вона нізвідки і нікуди, вона не має і власного імені, бо імен у неї безліч, вона не має власного виду і оформленості, бо вона є остання точка і як точка вона безвидна, вона не є початком і кінцем, бо безначальна і безкінечна, вона у співпадінні не дає замкненої остаточності, а тільки співвіднесеність і с-півданість. Вона іманентно належить вічності, втім вічність тут не трансцендентна висота, а випадіння з часу, його повторювана безначальність та екзальтовано стверджена тожсамість. *Post* — це те, що не еволюціонує з минулого, це те, що підіймається з темних глибин спокусою іншої можливості, простору, інакшої людяності у другому світі. Втім глибина тут

не має виміру й ніяким чином не улаштована різними зануреними рівнями, сферами підсвідомого, немає ніякого центру і топосу, вона непроглядна бездонність та безвидний слід, невловимо схований у зворотність. Будь-яка глибинна сутність зникає саме тому, що виноситься на поверхню, назовні, тобто знаходиться в ситуації відвертого виклику природних основ.

Саме лице виступає маскою себе самого з безліччю атрибутивних властивостей, а не виразником глибини, як функціональна змінна складчастість, екранізація програми системного функціонування по принципу виверту спід-лице. Екранна поверхня самодубляжу поверх за поверхом здійсмає повторення, поетапно вибудовує етапи життєвого становлення та підносить їх у складки хмарочосів та інтелектуальні вежі, поєднує у загальну систему зору, через connecting у мережі циркулюючих образів. Наглою сповіддю без покаяння та самозвеличеним ницим падінням угору і врізнобіч діагностується французький фільм «99 франків» Ф.Бегбедера, що починається з кінця, самогубством головного героя, який летить повз поверхи свого кар'єрного сходження і кожен поверх постає як окремий епізод із серіями житійних образів у фреймах синіх екранів.

Відбувається системна трансляція/моніторинг програм прозорості для ока оруелівського Старшого брата, що бачить зміну умонастроїв та чесно їх регулює. Його сучасний варіант «Теорія брехні», замішаний на грі «Спробуй обдури мене», де професор правди, як знавець фізіологічних проявів та тілесних реакцій, розвінчує будь-яку прихованість та добирається до чистого стану речей, картинки «об'єктивного» обличчя.

Втрата символізму особистості є втратою глибини та висоти, є втратою вертикалі та ієрархії. Як плата за вигнання єдиного все перетворюється на його тінь — одномірність, принципову системну однаковість, що забезпечує наявну відсутність, а точніше присутність декого Ніхто, давнього закулісного гравця, що пред'являє свої права.

Епоха пост з'являється в результаті онтологічної крадіжки, і вона сама є вкрадене та сховане у множині локальних одиниць, у провалах фрактальних просторів та нескінченних самовідображеннях розбитого дзеркала єдиного. Вона озброюється, як і належить одному міфу проти іншого, своєю математикою, геометрією, своєю граматикую і семіотикою, своєю естетикою, етикою, релігією і, звичайно, своєю тепер уже пост людиною. Це глобальність, що постала проти абсолюту та тривалість проти вічності, це дискретна одномірність, що виступає проти ієрархічного єдиного, та маска, що звільнилася від першообразу.

Неоміфология — це міф, що виростає із власної деміфологізації та має самого себе як підґрунтя існування. Однією із його стратегій є імітація, мітка того, що не потрібно шукати нічого іншого, ніж неприхована явленість, цинічність якої немає меж. Імітація є анігіляцією раціоналізмом старих міфів, живлення ними через викриття, умова, коли вони своїм існуванням попадають у програми розвінчання, ігровий простір. Принципово міфи стають сировиною неоміфу. В антропологии іміджеві технології продукують розвінчані прототиipi людського образу, а маска, тінь, аватари стають головними сурогатами особистості, що живуть у нескінченних серіях деміфологізації.

Методология пост розгортається через антилогос, його невизначеність стає методологічним механізмом, що створює єдиний онтологічний бінаризм, утверджуючи тотальну ситуацію пост. Класична бінарна логіка доповнюється до остаточної неповноти, коли будь-який із членів опозиції може претендувати на фундаментальну першість означаючого. У системі пост логос не втрачає свого конструктивного існування, але його дія отримує симулятивний характер, переозначується його спрямованість, цільова причина. Якщо класичний логос, як його розуміє неоплатонізм і реалізує християнство, виходить від єдиного (Отця) і породжує улаштованість множинного

існування, то пост ситуація антилогосу починається з множинного (Невизначеного), що існує за рахунок нівеляції одиничного. Дана одиничність залишається, хоча змінюється її статус, переозначається як серійна одиничність, або рядова тожсамість потенційної безкінечності, коли одне й те ж залишається, повторюється у безвихідній рядовій серійності бування. Таке бування має принципово недостатній статус симулякру і потребує постійного добування, здобуття та сповнення у споживанні, що імітує собою достаток, як *аналог* цілісності та повноти. Імітація тут не є актом відносним, не є актом підробки та залежності від іншої більш істинної реальності. Імітація взагалі не є пошуком справжності чи істинності, імітація нічого не підробляє, вона є знаком самого знаку і є відкритістю і оголеністю одномірного, проте багатозначного.

Особистісне буття визначається не тим, що зникає міфологізація як така, а тим, що особистість обирає деконструктивні засоби конструювання, її творчість відбувається за рахунок переозначення або демонтажу, безкінечного переформатування, перезавантаження та ін.

Антилогос у сфері особистості дає безобразність образу, як способу його існування, маски лица, як способу вираження несвідомої свідомості, що потребує нескінченного розплутування психоаналізу, життя смерті та інших оксюморонів пост антропології. Невизначеність, як нестійка рівновага, має стійко усталитись, як конструктивний принцип, що прийшов на зміну логоцентризму не через пряме заперечення, а через його ж таки імітацію. Логос неодмінно потрібен, як спосіб існування будь-якого образу і без нього не буде алогічної деконструкції. Постміфологічна ситуація створюється через маргіальність логосу, яка залежить не від нього, а від міфу, що використовує його для його здійснення через відмову від нього. Логос, що існує завдяки своєму запереченню є антилогосом, який і створює безобразність, що необхідна для доповнення до остаточної невизначеної повноти.

Якщо логос реалізації суцього у небутті являє появу образу і, далі, у міфологічній розгортці, приводить до лику особистісного виразу сутності, то антилогос симулякрів буття у постійному розвтіленні виявляє знак відсутності образу, що у міфологічній розгортці дає маску безособової симуляції. Тобто маска є знаком відсутності лица як символу, або можна сказати символу, що втрачає висоту символічності і проектується (складається) на горизонталь множинності значень. Множинність змінює символ нескінченою надмірністю повторень.

Антилогос відкриває надмірність буття, бо в ньому воно вже ніби предствалено подвійно. Найулюбленіше алібі обивателя епохи пост: «Я так думаю», є результатом демасифікації та переходу від колективної свідомості до персонального користування нею з привілейованої позиції. У такому асиметричному відображенні виникає світ, де використовується час з диспозиції поза часом, де використовується думка, замість самого мислення, де любиться любов, але немає любові. Положення людини опиняється поза тим, що існує, вона є імітація існування самої людяності. Зате імітація і стає головним продуктом програмного виробництва, бо в дійсності вона працює не на людину, а на систему, що забезпечує її існування, а сам людський образ продовжує залишатися невідомим. Яке це життя, хто і навіщо живе, питання вторинне по відношенню до якості життя, щоб жити потрібно це життя ще й мати, потрібно його отримати від системи, потрібно народитися від системи. Не народився від неї той, хто не реалізує її існування, хто не ототожнюється з нею. Система перехоплює ту саму християнську ідею: «Істинно, Істинно кажу тобі, якщо хто не народиться згори, не може побачити Царства Божого» [1, Иоан.3:3].

Системна воля є справжнім мотивом дії, не зважаючи на те: чи знає про це сама людина, чи ні, незважаючи на те, що вона говорить «я так хочу», цього хоче сама система. Системна людина не може мати іншої волі та іншої, несистемної мотивації. Тут також імітується логос християнський: «тому що Я зійшов

з небес не для того, щоб творити волю Мою, але волю Батька, що Мене послав» [1, Иоан.6:38], — говорить Син Божий.

Логос опиняється в парадоксальній ситуації неволі, має бути і через власне заперечення і не існування, бо замикається у відносній невизначеності, темниці без стін у — «рос. неопределенности». В даному статусі — «анти» логос здійснює єдине в його відсутності, ним виявляється множинне, як прояв і утвердження присутньої відсутності.

Осердям такої міфології є своєрідним чином улаштоване співбуття, що провокує особистісне буття і тим самим має його. Така міфологія приховує ім'я свого «головного архітектора» та інженера. На запитання Фауста: «Хто ти?», — перевертень з чорного пуделя відповідав у своєму дусі: «Я частка сили тої, що всім бажає зла, та вічно творить благо», тобто невизначена неповнота етичного образу.

Той, хто не має імені, являє собою принцип творчої непричетності та наявної відсутності автора звершеної події, як Одисей, назвавшись Ніхто, перемагає Поліфема (багатожонця), позбавивши його єдиного ока. Велетень циклоп знав пророцтво: бути подоланим і осліпленим, але вважав, що це трапиться від могутнішого супротивника, а не від нікчемного Ніхто, що сховався за небуттям. Утримати множинне (— полі) у замкненому колі єдиного погляду можливо тільки до втручання невизначеного, подібно супутникам Одиссея, замкненим у печері гіганта, які звільняються не тільки приховавши імена, але й сховавши власні тіла за тваринними, змішавшись з ними. Мандрівники вириваються на волю через подвійну оберненість у небуття, через сліпоту, як небуття зору та невидимість, імітацію їхньої відсутності, як по смислу так і по факту.

Система пост реалізується як відсутня структура, що певною мірою може розумітись і як епістемологічний виверт: як єдине вона перестає існувати фактично та отримує інтерактивний спосіб існування як єдність. У своїй роботі «Відсутня структура» У.Еко зазначає, «якщо Пра-Система

існує, вона не може бути системою або структурою; якби вона і являла собою структуровану систему, її не можна було б ні побачити, ні визначити. Отже, філософським наслідком визнання Пра-Системи буде заперечення структурного методу як методу пізнання реальності. Якщо структурний метод спирається на Пра-Систему, тоді реальність, що впізнається як структура, є псевдореальністю, і ніякі структурні моделі Істини ні до чого. Структурні моделі тільки маскують Істину» [5, с.23]. Отже, пра-система, або ж метасистемний рівень не є системним, а є особистісним, тільки особистість системи пост залишається принципово неявленою, її без-образність пропонує плюралізм істин та багатоплановість децентрованого дивідума.

Формування розуму системи починається з епохи нового часу, що відзначає Т.Адорно у своїй «Негативній діалектиці»: «У розквіт просвітництва Д'Аламбер не без причини розрізняє розум системи (*esprit de systeme*) і систематичний розум (*esprit systematique*) [2, с.33]. Починаючи з епохи Нового часу відбувається народження розуму системи, що звичайно відповідає буржуазно-ліберальному духу машини і закону, який приходить на зміну феодально-консервативному духу ручної праці та ангелів. Дух середньовічної особистості змінюється новим індивідуалістичним, а той новітнім масовим і врешті приходить дух демасовізованого інформаційного суспільства зі своїм «розумом системи», що шукає власні засоби душевного втілення, тобто реалізації психологічної продуктивності уже не в «надто людському» тілі, а в його постсучасному інваріанті.

В епоху пост системність як методологічний принцип розглядається не як інструментарій, а гіпостазується як основа самої реальності, до того у такий спосіб, щоб забезпечувати відсутність особистості, а точніше ствердити довершену систему її заперечення. Для цього необхідна система по створенню безособового образу, що можливо досягнути тим самим засобом — відсутнім кодом саморуйнуючого породжен-

ня. Продуктивний нігілізм стає родовим лоном імовірнісної, віртуальної особистості, яка й конструює світ, яка підтверджує її існування в тотальній анігіляції.

Віртуальність є симуляцією абсолютного, тобто тим самим духом, який охоплює будь-яку варіативну ймовірність, всі можливості буття і навіть ту, що він логічно неможливий, а це в свою чергу відкриває простір нескінченної безпідставності, інтерпретованої як свобода, а отже і самоздійснення особистісного буття хоч і через власне самозаперечення.

Класичний підхід до людини говорить про поєднання у ній двох природ: натуральної та надприродної, з приматом останньої, та реалізації цієї єдності, як особистісного буття. Проте техніка пропонує шлях відмови від надприродного статусу і переформатування природного (Хоружий) в процесі «техноцинозу» (Г.Кулагін, З.Ельтекова). Якщо технологічні програми є продовженням природних можливостей, а подальше креативне розгортання ества довершує те, де зупинилася сама природа, то технологічна реальність і є справжньою реальністю, а природа є початковий рівень безлічі віртуальних світів. Ці ймовірні світи існують як множинні реальності, не спрямовані до єдиної цілі, якої вони не мають, а лише можуть її знайти, що свідчить про недостатність і хибність природного буття, яке немає своєї причини, мети. Закони її дії існують у різних системних вимірах, забезпечених своїми концептами, але «реальність» як така, як усталена визначена структура зникає. Вона існує «... тільки як ефект процесу симуляції, як її спекулятивний елемент. Тому постмодерністська естетика розглядає художню культуру як машину бажання, за допомогою симулякрів моделюючи гіперреальність — нескінченну безліч можливих світів, заселених власними адептами» [4, с.67].

Підводячи підсумок відзначимо, що сама особистість у віртуальному контексті є довершеним постприродним буттям, віртуальним світом, який вона змогла креативно організувати. Особистості необхідно творити середовище власної свободи і

тим самим вона буде реалізовуватися, як вільна особистість. Таким чином, навіть коли реалізуються ті чи інші технологічні проекти облаштування у світі, то вони здійснюються під той чи інший образ існування, а, отже, вони світ підлаштовують під людину, яка маєтєся наувазі, яка тим самим і проявляєтєся. Тож креативність спрямована на побудову власного світу, тобто такого, що відповідатиме на ймовірні запити креативної персони. «Саме в цьому полягає вірна інтуїція «Матриці» — у її зіставленні двох аспектів перекручування: з одного боку, зведення реальності до віртуальної сфери, регульованої довільними законами, дію яких можна призупинити; з іншого, — прихована істина цієї волі, зведення суб'єкта до повної інструментальної пасивності» [3, с.371]. Фактично особистість вбудовує світ у себе і робить його розширенням власного образу, оволодіваючи ним отримує і себе. Даний мікрокосм є підсистемною одиницею глобальної відсутньої системи, тобто абсолютної потенційності, що дозволяє нескінчений прогрес у її побудові. Тобто, замикаючи принципову системну неповноту на себе, особистість доповнює її, дає їй власне лице, власний образ існування, телеологічну причину.

Новий образ світу вибудовуєтєся на раціональних засадах і раціональними засобами, проте призводить до парадоксального вибуху ірраціональності, що дозволяє говорити про нерозумність технічного суспільства в цілому. В цьому викривленому просторі кожна раціональна і доцільна річ в сукупному існуванні стає шедевром безумності та ірраціоналізму, що витісняє людяність за межі часу і простору та перетворює її в функціонально-залежну річ технічного розвитку.

Література

1. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета. — М.: Изд. Московской патриархии, 1988.
2. Адорно Т. Негативная диалектика / Пер. с нем. Е.Петренко. — М.: Научный мир, 2003. — 370 с.

3. *Жижек С.* Матрица, или Две стороны извращения // «Матрица» как философия: Эссе/ Пер. с англ. О.Турухиной. — Екатеринбург: У-Фактория, 2005. — С.329 — 371. (Серия «Маскульт»).

4. *Скоропанова И.* Русская постмодернистская литература: Учеб. пособие. / И.Скоропанова. — 3-е изд., изд., и доп. — М.: Изд-во «Флинта», Изд-во «Наука», 2001. — 608 с.

5. *Эко У.* Отсутствующая структура. Введение в семиологию /Пер. с итал. А.Погоняйло, В.Резник. — М.: ТОО ТК «Петрополис», 1998. — 432 с.

Усанов В.И., Усанова Л.А. Неомифология постсовременной личности.

В статье анализируются тенденции деконструкции и демифологизации личностного бытия в условиях современного технологического общества. Результатом этих процессов стала подмена глубинности и иерархичности личностного самоопределения имитацией и симуляцией в разнообразных формах: имидж, маска, аватар.

Ключевые слова: *неомифология, постсовременность, технологическая система, симуляция, личностное бытие.*

Usanov I.V., Usanova L.A. Non-Mythology of Postmodern Personality

The trends of demythologization and reconstruction of personality existence in modern technological society circumstances are analyzed in the article. As a result of such processes, an imitation and simulation in their different forms, such as: image, mask, avatar — substitute the depth and hierarchy of personal self-determination.

Key words: *non-mythologization, postmodernity, technological system, simulation, personality existence.*

Надійшла до редакції 19.04.2010 р.